Lieta Nr.C68280219
Lietas arhīva Nr.CA-0076-21/14
ECLI:LV:RAT:2021:0202.C68280219.14.S

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2021.gada 2.februārī

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija šādā sastāvā:
tiesnese referente Gunta Ozoliņa,
tiesnese Lidija Pliča,
tiesnesis Normunds Riņķis
rakstveida procesā izskatīja civillietu SIA „AZ Mežs" prasībā pret /pers. A/ par parāda piedziņu sakarā ar SIA „AZ Mežs" apelācijas sūdzību par Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 30.septembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] 2019.gada 1.februārī SIA"AZ Mežs" cēlusi tiesā prasību pret /pers. A/ par rokasnaudas piedziņu divkāršā apmērā, tas ir, 10 000 EUR.

[1.1] 2018.gada 28.decembrī starp pusēm noslēgts rokasnaudas līgums, saskaņā ar kuru atbildētāja apņēmusies pārdot prasītājai nekustamo īpašumu /adrese A/, par 80000 EUR. Puses vienojās, ka pirkuma līgums tiks noslēgts ne vēlāk kā līdz 2019.gada 1.februārim.

[1.2] 2018.gada 28.decembrī prasītāja samaksājusi atbildētājai rokasnaudu 5000 EUR apmērā.

2019.gada 29.janvārī prasītāja konstatējusi, ka atbildētāja nekustamo īpašumu atsavinājusi trešajām personām, kuru īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu zemesgrāmatā nostiprinātas 2019.gada 11.janvārī. Tādējādi atbildētāja līguma izpildīšanu padarījusi par neiespējamu.

[1.3] Rokasnaudas līgumā noteikts, ka rokasnauda rokas devējam tiek atmaksāta vienkāršā apmērā, lai gan sākotnēji puses ir vienojušās par divkāršu apmēru.

Ievērojot to, ka rokasnaudas līguma projekta pēdējo redakciju sagatavoja atbildētāja, viņa apzināti izmainījusi līguma punktu, lai izvairītos no rokasnaudas atmaksas pienākuma divkāršā apmērā, savukārt prasītājas valdes priekšsēdētājs, līgumu parakstot, minētās izmaiņas nav pamanījis.

[1.4] Prasītāja uzskata, ka neatkarīgi no tā, ka puses līgumā pielīgušas rokasnaudas atmaksu vienkāršā apmērā, tā ir atmaksājama divkāršā apmērā, jo Civillikuma 1730.pants ir imperatīva tiesību norma.

[1.5] Atbilstoši rokasnaudas līguma 3.2.apakšpunktam rokasnauda atmaksājama 2019.gada 5.februārī. Atbildētāja uz 2019.gada 5.februāri rokas naudu prasītājai nav atmaksājusi.

[2] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 4.aprīļa lēmumu nodrošināta prasība, ierakstot Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļas Rīgas pilsētas zemesgrāmatu nodalījumā Nr.19460 37 prasītāja celtās prasības nodrošināšanai ķīlas tiesības atzīmi uz atbildētājai piederošo nekustamo īpašumu /adrese B/, kadastra Nr./numurs A/, 10 000 EUR apmērā.

[3] Ar Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 30.septembra spriedumu prasība apmierināta daļēji.
Piedzīta no /pers. A/ par labu SIA "AZ Mežs" rokasnauda 5000 EUR, kā arī tiesāšanās izdevumi 344,38 EUR.
Noraidīta prasība daļā par rokasnaudas 5000 EUR apmērā piedziņu.
Piedzīti no /pers. A/ valsts labā ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 0,85 EUR.
Spriedums satur šādus motīvus:
[3.1] Saskaņā ar rokas naudas līguma 2.2.apakšpunktu pirkuma līgums bija jānoslēdz līdz 2019.gada 1.februārim.
Tiesa atzinusi, ka lietā nav strīda, ka līdz 2019.gada 1.februārim pirkuma līgums par nekustamā īpašuma pārdošanu nav noslēgts.
[3.2] Tiesību teorijā atzīts, ka katra tiesību norma sastāv no tiesiskā sastāva un tiesiskajām sekām. Tiesību normas sastāvdaļas savstarpēji saista vārdi „vajadzēt" vai „varēt". Ja tiesiskā sastāva gadījumā tiesisko seku iestāšanās ir obligāta, tad tā ir imperatīva tiesību norma, tāpēc tiesību piemērotājam nav nekādu iespēju izvairīties no tiesisko seku iestāšanās. Ja tiesību normas piemērotājs var izvēlēties, izmantot iestājušās tiesiskās sekas vai nē, tad tā ir dispozitīva tiesību norma (sk. J.Neimanis Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 46., 52.lpp.).
Vērtējot Civillikuma 1730.panta otrajā daļā noteikto, tiesa atzinusi, ka šī nav imperatīva tiesību norma, jo, lai arī tā paredz rokasnaudas atmaksāšanu divkāršā apmērā, tiesību normas piemērotājam ir tiesības izvēlēties vai tiesiskās sekas ir piemērojamas vai nē. Prasītāja nepareizi konstatējusi, ka tiesību norma ir imperatīva, tādējādi puses var vienoties par citādāku rokas naudas atmaksas kārtību.
[3.3] Pirmās instances tiesa atsaukusies uz vienu no civiltiesību kā privāttiesību pamatprincipiem - privātautonomijas principu, - atbilstoši kuram personas var brīvi veidot savas tiesiskās attiecības, izvēloties jebkuru rīcību, kas nav pretēja likumam. Šāda rīcības brīvība ir nozīmīga civiltiesiskās apgrozības dalībniekiem, jo bieži vien vēlamo tiesisko stāvokli var sasniegt ar dažādiem atļautiem juridiskiem līdzekļiem, un dalībnieku izvēli ietekmē tas, kas visvairāk atbilst viņu interesēm konkrētā brīdī un situācijā, izvērtējot tiesiskās un ekonomiskās sekas un citus apstākļus. Viena no privātautonomijas principa izpausmēm ir līgumu brīvības princips. Saskaņā ar minēto principu civiltiesiskās apgrozības dalībnieki var brīvi izvēlēties, vai un ar ko slēgt līgumu, kā arī līguma saturu un formu, ciktāl tiesību sistēmā nav paredzēti minētās brīvības ierobežojumi.
Tātad saistību dalībnieki var izvēlēties arī tādu saistību nodibināšanu un līguma saturu, kas paredz kādai pusei brīvprātīgi atteikties no savām tiesībām, ja vien tas nav pretējs likuma pavēlošajām normām, tiesību principiem un valsts tiesiskajai iekārtai.
[3.4] Saskaņā ar Civillikuma 1587.pantu tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otrai zaudējumus.
Rokasnaudas līgums ir spēkā, ne pats līgums, ne kāds no tā atsevišķiem punktiem likumā noteiktā kārtībā nav apstrīdēts vai atzīts par spēkā neesošu. Tā pat prasītāja nav iesniegusi tiesā nekādus pierādījumus, kas apstiprinātu, ka puses sākotnēji nebija vienojušās par līguma 3.2.punktu šādā

redakcijā. Tādējādi tiesa atzinusi, ka nav pamata apšaubīt pušu izteikto gribu, parakstot rokas naudas līgumu, un to izsakot tieši šādā redakcijā.

[3.5] No Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījuma Nr./numurs B/redzams, ka atbildētāja uz 2019.gada 2.janvāra pirkuma līguma pamata nekustamo īpašumu ir atsavinājusi divām citām personām. Ieraksts zemesgrāmatā ir veikts saskaņā ar tiesas 2019.gada 11.janvāra lēmumu.

Tiesa atzinusi, ka no rokasnaudas līguma, kas noslēgts 2018.gada 28.decembrī, un veiktās drošības naudas samaksas kā arī tās apmēra, un līgumā atrunātā, ka drošības nauda tiek ieskaitīta pirkuma līguma cenā, nepārprotami redzams, ka prasītāja ir gribējusi iegādāties atbildētājas nekustamo īpašumu. Savukārt atbildētāja ar trešajām personām citu pirkuma līgumu ir noslēgusi jau 2019.gada 2.janvārī, kas ir tikai četras dienas vēlāk kā pēc rokasnaudas līguma parakstīšanas ar prasītāju.

Tiesas ieskatā, ja prasītāja nebūtu bijusi ieinteresēta pirkuma līguma noslēgšanā, viņa nebūtu slēgusi rokas naudas līgumu un veikusi rokas naudas samaksu. Turklāt, puses bija paredzējušas pirkuma līgumu noslēgt līdz 2019.gada 1.februārim, tādējādi līdz noteiktajam termiņam atbildētājai nebija pamats uzskatīt, ka prasītāja nevēlas pirkuma līgumu noslēgt.

Ievērojot iepriekš minēto, tiesa atzinusi, ka pirkuma līgums nav parakstīts atbildētājas vainas dēļ, jo viņa jau četras dienas pēc rokas naudas līguma noslēgšanas, nesagaidot rokas naudas līgumā noteiktā termiņa pirkuma līguma noslēgšanai notecējumu, ir atsavinājusi nekustamo īpašumu citām personām.

[3.6] Tiesa atzinusi, ka pastāv pamatots iemesls, kura dēļ prasītāja vairāk nav ieinteresēta pirkuma līguma noslēgšanā, jo nekustamais īpašums jau ir atsavināts citām personām, tādējādi pirkuma līguma noslēgšana starp pusēm nemaz nav iespējama, līdz ar to tiesa atzinusi, ka prasītāja atbilstoši Civilprocesa likuma 93.panta pirmajai daļai ir pierādījusi, ka pirkuma līguma nenoslēgšanā ir vainojama atbildētāja, ir pamatoti iemesli kādēļ prasītāja atsakās noslēgt pirkuma līgumu, tādējādi ir pamats piedzīt rokas naudu vienkāršā apmērā kā puses to ir pielīgušas rokas naudas līgumā.

Tādējādi prasība daļā par rokas naudas piedziņu 5000 EUR apmērā ir apmierināma, savukārt pārējā daļā tā ir noraidāma.

[3.7] Atbilstoši Civillikuma 1838.pantam to, ka samaksa izdarīta, jāpierāda tam, kas to apgalvo. Tā kā atbildētāja tiesai nav iesniegusi pierādījumus par to, ka viņa būtu samaksājusi prasītājai rokasnaudu, no atbildētājas prasītājas labā piedzenama rokasnauda 5000 EUR apmērā.

[4] Par Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 30.septembra spriedumu prasītāja iesniegusi apelācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu prasības noraidītajā daļā.

Apelācijas sūdzība satur šādus argumentus:

[4.1] Prasītāja uzskata, ka pirmās instances tiesa, prasību apmierinot daļēji, ir nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normu – Civillikuma 1730.pantu.

[4.2] Apelācijas sūdzībā prasītāja uzsver apstākli, ka pušu starpā noslēgts rokasnaudas līgums un rokasnauda ir saistību pastiprinājums, no kā secināms, ka pušu mērķis, noslēdzot tieši šādu līgumu, bija pastiprināt saistības – uzņemto pienākumu noslēgt nekustamā īpašuma pirkuma līgumu, – kas tiek panākta ar Civillikuma 1730.panta otrās daļas noteikumiem.

[4.3] Rokasnaudai ir divējādas funkcijas: 1) pierādījuma funkcija; 2) nodrošinājuma funkcija – rokasnauda tās saņēmējam rada pārliecību, ka otra puse jau uzsāk sava pienākuma izpildi un centīsies to paveikt līdz galam (K.Torgāns saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevumus, Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2018, 108.lpp.).

Nodrošinājuma funkcija ir abpusēja, tas ir, arī prasītāja, noslēdzot rokas naudas līgumu un iemaksājot atbildētājai rokas naudu, paļāvās, ka nākotnē tiks noslēgts pirkuma līgums, savukārt gadījumā, ja pirkuma līgums netiks noslēgts atbildētājas vainas dēļ – paļāvās, ka saņems rokasnaudu likumā noteiktajā apmērā.

Saistības pastiprinājums izpaužas vainojamās personas mantas samazinājumā par rokasnaudas summu (.Torgāns saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevumus, Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2018, 109.lpp.).

Gadījumā, ja puses būtu gribējušas noslēgt tādu līgumu, no kura izrietošās saistības nav pastiprinātas ar rokasnaudu, puses līgumā būtu ietvērušas nosacījumus, kas paredz, ka iemaksātā nauda ir, piemēram, avanss vai atkāpšanās nauda. Turklāt, rokasnauda nav jaucama ar cita veida iemaksu, ko sauc par avansu (K.Torgāns saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevumus, Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2018, 109.lpp.).

[4.4] Prasītājas ieskatā Civillikuma 1730.panta otrā daļa ir imperatīva tiesību norma.

Ja tiesiskā sastāva gadījumā tiesisko seku iestāšanās ir obligāta, tad tā ir imperatīva tiesību norma, tāpēc tiesību piemērotājam nav nekādu iespēju izvairīties no tiesisko seku iestāšanās. Ja tiesību normas piemērotājs var izvēlēties, izmantot iestājušās tiesiskās sekas vai nē, tad tā ir dispozitīva tiesību norma (skat. J.Neimanis ievads tiesībās, Rīga; zv.adv. J.Neimanis, 2004, 46., 52.lpp.).

Civillikuma 1730.panta otrajā daļā ietvertais vārds "jāatdod" norāda uz rokas naudas saņēmējam noteiktu pienākumu, norāda uz obligātu tiesisku seku iestāšanos.

Gadījumā, ja likumdevējs būtu gribējis noteikt, ka Civillikuma 1730.panta otrā daļa ir dispozitīva tiesību norma, tiesību normā ietvertā vārda "jāatdod" vietā būtu ietvers, piemēram, vārdu salikums "var atdot". Tādējādi, likumdevējs, tiesību normā ietverot vārdu "jāatdod", ir noteicis obligātu tiesisku seku iestāšanos, līdz ar to norma ir imperatīva.

Apstāklis, ka Civillikuma 1730.panta otrā daļa ir imperatīva tiesību norma, izriet arī no juridiskajā literatūrā paustajām atziņām, un proti, (..) šajā noteikumā (Civillikuma 1730.panta otrā daļa) saredzams, ka saistības pastiprinājums izpaužas arī vainojamās personas mantas samazinājumā par rokasnaudas summu. Nav nekas neloģisks noteikumā, ka līguma nepildīšanā vainojamam rokasnaudas saņēmējam uzlikts pienākums atdot devējam divkāršā apmērā. Tas nozīmē, ka viņam jāatdod saņemtā rokasnauda un bez tam vēl tāda pat summa no saviem līdzekļiem (K.Torgāns. saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2018, 109.lpp.).

[4.5] Puses ir noslēgušas rokas naudas līgumu, uz kuru attiecināmi Civillikuma 1725.-1731.panta noteikumi, tai skaitā Civillikuma 1730.panta otrā daļa, kas ir imperatīva tiesību norma un tādējādi tās tiesisko seku iestāšanās ir obligāta.

Tādējādi puses, līgumā ietverot nosacījumu, ka rokas nauda atmaksājama 5000 EUR apmērā, nevar izmainīt rokas naudas atmaksas pienākumu apmērā, kāds noteikts ar imperatīvu tiesību normu – Civillikuma 1730.panta otro daļu. Citiem vārdiem, puses nevar pielīgt to, ko likums neparedz. Konkrētajā situācijā pušu līgumu brīvība ir aprobežota ar Civillikuma 1725.-1731.panta noteikumiem.

[4.6] Lai nodibinātu rokasnaudas saistību, uz kuru attiecināmi Civillikuma 1725.-1731.ppanta noteikumi, ir pietiekami līgumā ietvert atrunu, ka tiek iemaksāta rokasnauda (un to samaksāt).

Izskatāmajā civillietā pušu starpā noslēgtais rokas naudas līgums paredzēja, ka rokas nauda 5000 EUR apmērā samaksājama līguma parakstīšanas dienā, to pārskaitot uz atbildētājas norēķinu kontu, tāpat nav strīda, ka rokas nauda 2018.gada 28.decembrī ir samaksāta.

Tādējādi vien rokas naudas līguma 2.1.1.apakšpunkta (rokas nauda 5000 EUR apmērā samaksājama līguma parakstīšanas dienā, to pārskaitot uz atbildētājas norēķinu kontu) kopsakarā ar apstākli, ka rokas nauda 2018.gada 28.decembrī ir samaksāta, ir pietiekams pamats secinājumam, ka pušu starpā ir nodibināta rokasnaudas saistība, uz kuru attiecināma Civillikuma 1730.panta otrā daļa.

[4.7] Apstāklis, ka prasītāja nav lūgusi atzīt par spēkā neesošu līguma 3.2.apakšpunktu, kurā noteikts rokasnaudas atmaksas pienākums 5000 EUR apmērā, nevar kalpot par pamatu prasītāja tiesību, kādas noteiktas Civillikuma 1725.-1731.panta noteikumos, ierobežošanai.

[4.8] Prasītājs lūdz piedzīt no atbildētājas par labu prasītājam parādu 5000 EUR, kā arī tiesāšanās izdevumus.

[5] Paskaidrojumos par prasītājas apelācijas sūdzību atbildētāja norādījusi, ka prasītājas apelācijas sūdzība ir nepamatota un noraidāma.

[5.1] Atbildētāja norāda, ka ar Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 30.septembra spriedumu piespriesto rokas naudu pilnā apmērā ir samaksājusi jau 2019.gada 2.septembrī.

[5.2] Par nepamatotu uzskata prasītājas norādi, ka mutiski līguma noteikumi bijuši apspriesti savādāki, nekā tie parakstīti. Rokasnaudas līguma projektu gatavojusi pati prasītāja, parakstīja arī pati prasītāja un tai bija tiesības un iespēja pirms parakstīšanas iepazīties ar līgumu un nepiekrītot, atteikties parakstīt to. Lietā nav pierādījumu, kas apliecinātu, ka prasītājs ir maldināts vai rokas naudas līgums ir parakstīts ar viltu vai maldinot prasītāju.

[5.3] Pušu starpā noslēgtais rokas naudas līgums ir spēkā, ne pats līgums, ne kāds no tā atsevišķiem punktiem likumā noteiktā kārtībā nav apstrīdēts vai atzīts par spēkā neesošu.

[5.4] Gatavību atmaksāt rokas naudu atbildētāja ir izteikusi rakstveidā, nosūtot prasītājai rakstveida paziņojumu, bet prasītājs nav atsaucies uz šo paziņojumu, tāpēc rokas nauda 5000 EUR atmaksāta, nesagaidot tiesas spriedumu un prasītāja atbildi.

[5.5] Atbildētāja lūdz noņemt nodrošinājumu no /adrese B/.

[6] Pamatojoties uz Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma normām, ievērojot drošības pasākumus, atzīts, ka lietā iespējams nodrošināt lietas dalībnieku procesuālo tiesību ievērošanu, izskatot civillietu rakstveida procesā, par ko pusēm nosūtīts 2020.gada 13.novembra tiesas paziņojums par lietas izskatīšanu rakstveida procesā 2021.gada 2.februārī.

Motīvu daļa

[7] Izskatījusi lietu pēc būtības un novērtējusi lietā esošos pierādījumus kopsakarā ar apelācijas sūdzību, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka apelācijas sūdzība ir noraidāma.

No apelācijas sūdzības izriet, ka prasītāja Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 30.septembra spriedumu ir pārsūdzējusi prasības noraidītajā daļā, proti, par parāda 5000 EUR piedziņu.

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 30.septembra spriedums prasības apmierinātajā daļā apelācijas kārtībā nav pārsūdzēts, stājies likumīgā spēkā un apelācijas instances tiesā netiek vērtēts.

[8] Civilprocesa likuma 432.panta piektajā daļā noteikts, ja tiesa atzīst, ka zemākas instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākas instances tiesas sprieduma motivācijai. Šajā gadījumā šā likuma 193.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija pārbaudījusi un novērtējusi pirmās instances tiesas sprieduma motivāciju atzīst, ka Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 30.septembra spriedumā sniegtā argumentācija ir izvērsta, pareiza un pilnībā pietiekama, līdz ar to Civillietu tiesas kolēģija saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas noteikumiem pievienojas pirmās instances tiesas lietas apstākļu konstatējumam un sprieduma motivācijai, papildus izvērtējot apelācijas argumentus.

[8.1] Civilprocesa likuma 430.panta trešajā daļa noteikts, ka fakti, kas konstatēti pirmās instances tiesā, apelācijas instances tiesā nav jāpārbauda, ja tie nav apstrīdēti apelācijas sūdzībā.

Lietā nav strīda, ka 2018.gada 28.decembrī starp pusēm noslēgts rokasnaudas līgums, saskaņā ar kuru atbildētāja apņēmusies pārdot prasītājai nekustamo īpašumu /adrese A/, par 80000 EUR. Puses vienojās, ka pirkuma līgumu noslēgts ne vēlāk kā līdz 2019.gada 1.februārim. 2018.gada 28.decembrī prasītāja samaksājusi atbildētājai rokasnaudu 5000 EUR apmērā.

Tāpat apelācijas instancē netiek apstrīdēts pirmās instances tiesā konstatētais fakts par pierādītu, ka pirkuma līguma nenoslēgšanā ir vainojama atbildētāja.

[8.2] Prasītājas apelācijas sūdzībā norādītie argumenti attiecināmi uz Civillikuma 1370.panta otrajā daļā ietverto tiesību normu interpretāciju ievērojot judikatūrā paustās atziņas.

[8.3] Civillikuma 1730.panta otrajā daļā noteikts, ja līgumu neizpilda aiz viena līdzēja vainas, tad, ja vainīgs rokas naudas saņēmējs, viņam tā jāatdod tās devējam divkāršā apmērā; bet ja neizpildīšanā vainīgs rokas naudas devējs, tad viņš zaudē tiesību prasīt to atpakaļ. Bez tam vainīgam jāatlīdzina pretiniekam visi zaudējumi.

Saskaņā ar rokas naudas līguma 3.2.apakšpunktu puses ir pielīgušas, ka gadījumā, ja rokas naudas ņēmējs atsakās pārdot nekustamo īpašumu un nenoslēdz tā pirkuma līgumu ar rokas naudas devēju 2.2.punktā noteiktajā termiņā, šis līgums tiek pārtraukts un rokas naudas ņēmējs 3 darba dienu laikā no dienas, kad rokas naudas devējs ir iesniedzis rokas naudas ņēmējam pretenziju, atmaksā rokas naudas devējam šajā līgumā minēto rokas naudu vienkāršā apmērā, tas ir 5000 EUR.

[8.4] Prasītāja uzskata, ka neatkarīgi no tā, ka puses līgumā ir pielīgušas rokas naudas atmaksu vienkāršā apmērā, tā ir atmaksājama divkāršā apmērā, jo Civillikuma 1730.pants ir imperatīva tiesību norma.

[8.5] Lai izšķirtu strīdus, kas rodas no saistību tiesībām, jāņem vērā saistību rašanās pamats. Saskaņā ar Civillikuma 1402.pantu saistības rodas no tiesiska darījuma, neatļautas darbības vai pēc likuma. Tādējādi saistības var iedalīt līgumiskajās un ārpuslīgumiskajās saistībās – tas ir, saistībās, kas rodas no tiesību pārkāpuma (delikta), kā arī tieši no likuma.

Konkrētajā gadījumā starp pusēm ir noslēgts darījums – rokasnaudas līgums, kurā puses vienojušās par atmaksājamās rokas naudas apmēru vienkāršā apmērā gadījumā, ja rokas naudas ņēmējs atsakās pārdot nekustamo īpašumu un nenoslēdz tā pirkuma līgumu ar rokas naudas devēju, lai gan likums nosaka atmaksājamās rokas naudas apmēru divkāršā apmērā. Prasība ir par tiesiski noslēgta līguma - saistības izpildi.

Līdz ar to būtiski noskaidrot jautājumu par to, vai līdzēji var vienoties par ko citu nekā tas ir noteikts likumā.

Novērtējot darījumu kā saistību rašanās pamatu, jāņem vērā, ka to rašanās pamatā ir saistību dalībnieku gribas izpausme, kas nozīmē, ka saistība ir dibināta ar apņemšanos to izpildīt.

Tiesību normās var būt dažāda rakstura priekšraksti: aizliegumi, pavēles (imperatīvās normas), atļaujas. Tomēr Civillietu tiesas kolēģija uzskata par nepieciešamu norādīt, ka civiltiesībās dominē nevis aizliegumi, bet norādījumi, kā rīkoties attiecīgā situācijā, kā izlemt strīdu, ja puses par to nav pašas iepriekš vienojušās. Tātad vienošanās par "ko citu" var būt spēkā tikai tad, un uz to, ceļot prasību tiesā, var atsaukties tikai tad, ja to konkrēti nosaka likums.

Šāds secinājums atbilst arī judikatūrai, proti, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments 2017.gada 24.augusta spriedumā lieta Nr.C28461011, SKC-211/2017 atzinis, ka civilajās tiesiskajās attiecībās valda privātautonomijas jeb līgumu brīvības princips, kuram atbilstoši subjekti ir vienlīdzīgi (līdztiesīgi), tie brīvi stājas līgumattiecībās un katras personas ziņā ir izvēlēties: 1) līgumpartneri, 2) slēgt vai neslēgt kādu līgumu, 3) noteikt līguma saturu un formu. Katrai no minētajām līgumu brīvības principa izpausmēm likumā ir noteikti ierobežojumi. Ja runā, piemēram, par līguma satura

izvēles brīvību, tad tā sniedzas tiktāl, ciktāl to neierobežo likuma imperatīvās normas. [..] Tāpēc tam, lai iejauktos privātautonomijā, kuru Civillikuma normas nevis ierobežo, bet gan maksimāli veicina, tādējādi vairojot sabiedrības uzticēšanos tiesīgi noslēgtu līgumu stabilitātei un saistošajam spēkam, jābūt nopietniem iemesliem.

Turklāt Civillietu tiesas kolēģija ņem vērā tiesību doktrīnā pausto atziņu, ka līgumiska civiltiesiskās atbildības ierobežošana ir pieļaujama robežās, kādās tā neskar trešo personu tiesības un nav pretrunā labas ticības principam (K.Torgāns Jurisprudence. Tiesu darbs. Likumu pilnveidošana. Raksti 2010.-2010. Rīgā, Tiesu namu aģentūra, 2020, 607.lpp., 254.lpp.).

Civiltiesiskās attiecības balstās uz principu "atļauts ir viss, kas nav aizliegts ar likumu, tas ir, ārēju normatīvo aktu, jo persona savas tiesības un pienākumus secina atbilstoši normatīvajiem aktiem un brīvi īsteno savas tiesības, ciktāl normatīvie akti nenosaka ierobežojumus. Tāpēc, lai arī Civillikuma 1730.panta otrajā daļā noteikts divkāršs rokas naudas apmērs, iesaistītās puses drīkst vienoties arī par mazāku apmēru, jo likums neaizliedz šādu vienošanos.

[8.6] Ievērojot iepriekšminēto, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka pirmās instances tiesa pamatoti atzinusi, ka saistību dalībnieki var izvēlēties arī tādu saistību nodibināšanu un līguma saturu, kas paredz kādai pusei brīvprātīgi atteikties no savām tiesībām, ja vien tas nav pretējs likuma pavēlošajām normām, tiesību principiem un valsts tiesiskajai iekārtai.

Konkrētajā gadījumā Civillietu tiesas kolēģija uzskata, ka, noslēdzot rokas naudas līgumu, prasītāja nebija īpaši uzmanīga. Taču, tā kā prasītājas valdes priekšsēdētājs personīgi ar parakstu noslēdzis līgumu ar noteikumu, ka rokas nauda atdodama 5000 EUR apmērā, līdz ar to, atbilstoši Civillikuma 1431.pantam akta parakstīšana ir uzskatāma par piekrišanu šim aktam, jo tā saturs atbildētājai bija zināms un viņai bija ierunas tiesība.

Civillikumā ietvertais līdzēju privātautonomijas princips rada pamatu secinājumam, ka pati prasītāja piekritusi rokas naudai vienkāršā apmērā, tas ir, līgumā par rokasnaudu līdzēji vienojās, ka, ja līgumu neizpilda rokasnaudas saņēmēja, tad tā atdod iemaksāto rokasnaudu tādā pašā apmērā, kādā to saņēmis – 5000 EUR.

Savukārt no rokasnaudas ņēmēja var prasīt piedzīt tikai tādu summu, kādu viņa ir apņēmusies samaksāt rokasnaudas līgumā.

Atbildētājas atsauce uz to, ka sākotnēji puses ir vienojušās par divkāršu apmēru nevar kalpot par pamatu uzskatam, ka rokasnauda maksājam dubultā apmērā, jo pierādījumi par to atbilstoši Civilprocesa likuma 93.pantam nav iesniegti.

[8.7] Ievērojot iepriekš minēto, Civillietu tiesas kolēģija atzīst apelatores iebildumus par noraidāmiem.

[8.8] Civillietu tiesas kolēģija uzskata, ka pirmās instances tiesa pareizi ir novērtējusi lietas faktiskos apstākļus un pierādījumus, devusi tiem pareizu juridisko novērtējumu, līdz ar to prasību pamatoti apmierināta daļēji, savukārt apelācijas sūdzībā norādītie argumenti apelācijas instancē apstiprinājumu nav guvuši.

[8.9] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 140.panta sesto daļu, noraidot prasību, tiesa spriedumā atceļ prasības nodrošinājumu. Prasības nodrošinājums saglabājas līdz dienai, kad spriedums stājas likumīgā spēkā.

Ievērojot to, ka spriedums pārsūdzēts prasības noraidītajā daļā, Civillietu tiesas kolēģija ņem vērā atbildētājas paskaidroto, ka līgumsaistības izpildījusi samaksājot rokas naudu vienkāršā apmērā, un atbildētāja pārstāvja Rīgas apgabaltiesas 2020.gada 8.jūlijā minēto, ka samaksātā rokas nauda 5000 EUR atmaksāta.

[9] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu, pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus proporcionāli apmierināto prasījumu apmēram.

Ievērojot to, ka prasība daļā, kas tika nodota izskatīšanai apelācijas instances tiesai, ir noraidīta, tad Civillietu tiesas kolēģijai nav pamata lemt par tiesas izdevumu piedziņu prasītājas labā. Savukārt pirmās instances tiesas spriedums prasības apmierinātajā daļā, tostarp par tiesas izdevumu piedziņu no atbildētājas prasītājas labā ir stājies likumīgā spēkā.

[10] Atbilstoši Civilprocesa likuma 42.pantam, no prasītājas valsts labā piedzenami ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi par tiesas pavēstu un citu dokumentu nosūtīšanu apelācijas instances tiesā 5,40 EUR.

[11] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus. Savukārt Civilprocesa likuma 44.panta otrajā un trešajā daļā noteikts, ka ar lietas vešanu saistītos izdevumus piespriež no atbildētāja par labu prasītājam, ja viņa prasījums tiek apmierināts pilnīgi vai daļēji. Ja prasība noraidīta, ar lietas vešanu saistītos izdevumus piespriež no prasītāja par labu atbildētājam.

Šajā gadījumā nav pamata piedzīt no atbildētājas par labu prasītājam tā samaksātos tiesas izdevumus, jo prasība ir noraidāma.

[12] Civilprocesa likuma 204.[1] pantā noteikts, ka, taisot spriedumu, tiesa nosaka termiņu sprieduma labprātīgai izpildei.

Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka termiņš sprieduma labprātīgai izpildei nosakāms – 10 dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 430., 432., 433., 434. un 454.pantu, Civillietu tiesas kolēģija

nosprieda

SIA „AZ Mežs", reģ.Nr.44103045397, prasību pret /pers. A/, personas kods /personas kods/, daļā par rokas naudas 5000 EUR piedziņu noraidīt.

Piedzīt no SIA „AZ Mežs", reģ.Nr.44103045397, valsts labā ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 5,40 EUR (pieci *euro* 40 centi).

Valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu samaksa veicama ar šādiem rekvizītiem: saņēmējs Tiesu administrācija, reģ.Nr.90001672316, konta Nr./numurs/, saņēmēja banka Valsts kase, iemaksas mērķī jānorāda 21499 un lietas numurs, dati lietas dalībnieka identificēšanai.

Atcelt prasības nodrošinājumu, kas piemērots ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 4.aprīļa lēmumu par prasības nodrošināšanu, ierakstot Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļas Rīgas pilsētas zemesgrāmatu nodalījumā Nr.19460 37 prasītāja celtās prasības nodrošināšanai ķīlas tiesības atzīmi uz atbildētājai piederošo nekustamo īpašumu /adrese B/, kadastra Nr./numurs A/, 10 000 EUR apmērā.

Noteikt sprieduma labprātīgas izpildes termiņu - 10 (desmit) dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas, nosakot, ka sprieduma labprātīgas izpildes gadījumā samaksu apliecinoši dokumenti iesniedzami Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas kancelejā.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā Senāta Civillietu departamentā 30 (trīsdesmit) dienu laikā, kasācijas sūdzību iesniedzot Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijā.

Iesniedzot kasācijas sūdzību, iemaksājama drošības nauda, saņēmējs: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, saņēmēja banka: Valsts kase, konta Nr.LV83TREL8280010000000.

Tiesnese G.Ozoliņa

Tiesnese L.Pliča

Tiesnesis N.Riņķis